

**Türkiye’de başarısız darbe girişiminin ardından hükümetin temizlik harekâtı sürüyor**

**Başarısız kalan darbe girişiminin ardından Türkiye’de hükümetin gözaltına aldıkları ya da görevlerine son verdiği kişiler arasında bilim insanları ve tıp profesyonelleri de bulunuyor.**

**Sharmila Devi Bildiriyor.**

*Human Rights Watch Raporu için bakınız:*

<https://www.hrw.org/report/2016/10/24/blank-check/turkeys-post-coup-suspension-safeguards-against-torture>

*İnsan Hakları için Doktorlar raporu için bakınız:*

<http://physiciansforhumanrights.org/library/reports/southeastern-turkey-health-care-under-siege.html>

İstanbul Üniversitesi’nin önde gelen adli tıp uzmanlarından Şebnem Fincancı yetkililerce hapis tehdidi altında, ancak kendisi her şeye rağmen 15 Temmuz’daki başarısız darbe girişiminin ardından herhangi bir suçlama ya da yargı kararı olmadan gözaltına alınan on binlerce insan için sözünü söylemeye devam ediyor.

Aynı zamanda Türkiye İnsan Hakları Vakfı Başkanı olan Fincancı’nın 11 Ocak 2017 tarihinde çıkacağı duruşmada terörizmle ilgili suçlardan 14 yıl hapis cezasına çarptırılma olasılığı bulunmaktadır. 8 Kasım’da yapılan duruşmada savcılık iddianamesini geri çekmemiştir. Bir Kürt gazetesinde başka 50 kişiyle birlikte konuk yayın yönetmenliği yaptığı bir dayanışma kampanyasına katıldığı için Haziran ayında tutuklanmıştır. Gelen uluslararası tepkiler üzerine 10 gün sonra serbest bırakılmıştır.

Darbe girişiminden bu yana Hükümet sağlık çalışanları, öğretmenler, polisler ve yargıçlar dâhil olmak üzere kamu çalışanlarını hedef alan kitlesel bir gözaltı ve işten çıkarma operasyonuna girişmiştir. Fincancı, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın yalnızca Fethullah Gülen yandaşlarını değil — bugün ABD’de sürgün durumunda olan, darbe girişiminin başını çekmekle suçlanan eski müttefik ve İslami lider—Kürtler ve solcular dâhil hedef aldığını söylemektedir.

**“Türkiye’de her şey karmakarışık durumda ve sürüp giden gözaltılarla ilgili neler olacağını bilmiyoruz...”**

Fincancı Lancet’e şunları söyledi: “Türkiye’de her şey birbirine karışmış durumda ve sürüp giden bu gözaltı olaylarının nasıl sonuçlanacağını bilemiyoruz. Bizse gerçeğin ortaya çıkması için mücadele ediyoruz. Bu bir cesaret meselesi değil; sadece doğru yolda olduğumuza inanıyoruz.”

Fincancı’nın insan hakları alanındaki aktivizmi uzun bir geçmişe dayanıyor. Kendisi İstanbul Protokolü’nün hazırlanmasına da katkıda bulunmuş. Bilindiği gibi 1999 yılında benimsenen bu protokol işkence olaylarının araştırılmasına ve belgelenmesine ilişkin bağlayıcılık taşımayan bir dizi yol gösterici ilkeyi içeriyor.

Türkiye iç muhalefete yönelik baskıların ötesinde çeşitli cephelerde güçlükler yaşıyor. Bu güçlükler, çok sayıda yurttaş darbe girişimini kınadıktan ve olaya ılımlı bir yaklaşım sergileyen batıya yönelik hoşnutsuzluğunu dile getirdikten sonra da devam ediyor.

Tam sayı vermek güç olmakla birlikte Reuters'in bildirdiğine göre bugüne dek yaklaşık 32 bin kişi yargı önüne çıkarılmak üzere tutuklanmıştır ve doktorlar, yargıçlar, öğretmenler ve gazeteciler dâhil olmak üzere 110 binden fazla kamu görevlisi gözaltına, açığa alınmış ya da görevlerine son verilmiştir.

Dünya Tabipler Birliği (WMA) gözaltı ve tutuklama olayları hakkındaki kaygılarını dile getirmiştir. Buna göre suçlanan kişiler avukatlarına ulaşamamakta ya da ancak çok sınırlı koşullarda ulaşabilmektedir; işkence, dayak, yiyecek ve ilaçlara ulaşamama ve zorla itiraf alma gibi durumlardan söz edilmektedir. WMA ve Avrupalı Doktorlar Daimi Komitesi yakınlarda Cumhurbaşkanı Erdoğan'a gönderdikleri bir mektupta Türkiye'de doktorların mağduriyetlerine son verilmesini istemiştir.

Human Rights Watch tarafından hazırlanan bir raporda darbe girişiminden bu yana Türk polisinin gözaltındaki kişilere işkence yaptığı belirtilmekte ve strese sokma, uykusuz bırakma, ağır dayak, cinsel istismar ve tecavüz tehdidi dâhil kötü muamele iddialarının yer aldığı 13 olayın ayrıntıları verilmektedir.

Yine aynı raporda belirtildiğine göre polisin davranışları ve yetkililerden gelen baskılar sonucunda gözaltında ve tutuklu olanlara ilişkin tıbbi muayenelerde de sorunlar yaratmaktadır. Bu tür muayenelerin insanların tutuldukları yerlerde ve polis orada bulunurken yapılması istenmektedir. Human Rights Watch Türkiye Direktörü Emma Sinclair-Webb, konuya ilişkin olarak Lancet'e şunları söyledi: "Geniş çaplı bir temizlik hareketine tanık oluyoruz. Bu hareket, darbecilerin bulunması gibi meşru bir amacın ötesine geçmiş bulunuyor. İnsanlar kuruluşlara üyelikleri nedeniyle suçlanıyor ve isimleri listede yer alıyorsa hapse atılıyor. Bu hususta sayılar gerçeği ortaya koyuyor."

Türkiye'deki sağlık profesyonelleri, son dönemde gelen baskılar öncesinde de sağlık hizmetleri sistemine ilişkin kaygılar duymaktaydı. Yeterli eğitim imkânları sağlanmadan tıp fakültelerinin sayısının artırılması, kamusal sağlık hizmetlerinin yeterli kalitede olmayışı ve özelleştirmeler bu kaygıların başında yer almaktaydı.

Bu arada, ateşkesin geçtiğimiz yıl Haziran ayında sona ermesiyle birlikte tırmanan şiddet olayları ülkede Kürtlerin yaşadığı güneydoğu bölgesini sarsmaktaydı. Binlerce insanın yerinden edilmesi ve insan hakları ihlallerine ilişkin iddialar uluslararası planda pek aç dikkat çekti. Burada, resmi kayıtlara göre Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteci sayısı 2,7 milyon iken gerçek sayının 3,1 milyonun üzerinde olduğu sanılmaktadır.

Aylar süren tereddüdün ardından Türkiye'nin Suriye'de İslam Devleti'ne (IS) karşı ABD öncülüğünde verilen savaşta daha aktif rol üstlenmeye yanaşmasından bu yana Suriye'deki isyancı Kürt gruplara saldırılmaktadır. Bu arada PKK'ye ve IS'ye atfedilen bir dizi bombalı saldırı gerçekleşmiştir. Bunlardan IS'nin sorumlu olarak gösterildiği birinde İstanbul uluslararası havaalanında gerçekleşen üçlü bir bombalı saldırıda 45 kişi yaşamını yitirmiştir.

Uluslararası topluluk genellikle bu çoklu krizlere ayrı ayrı bakar. Örneğin Avrupa Birliği'nin Avrupa'ya mülteci akışlarının önünü kesmek için Türkiye'yle yaptığı anlaşma, hükümetin giderek artan otoriter yöneliklerini görmezden geldiği için insan hakları grupları tarafından kınanmaktadır.

Türkiye'de olağanüstü hal ilan edilmiştir ve bu çerçevede insanlar artık 4 günün ötesinde 30 gün süreyle gözaltında tutulabilecektir.

Ancak yine de Cumhurbaşkanı Erdoğan ciddi bir desteğe sahiptir. Erdoğan, alınan önlemlerin darbe destekçilerinin etkisizleştirilmeleri için gerekli olduğunu söylemektedir. Eylül ayında BM Genel Kurulunda yaptığı konuşmada da “Türkiye’deki başarısız darbe girişiminin aynı zamanda dünya demokrasisini de hedef aldığını” belirtmişti.

## Sağlık Hizmetlerindeki Sorunlar

**“Çok korkuyorum, çünkü sağlıkçıları işten atarken hangi ölçütlere başvurduklarını bilmiyorum ve yarın ben de atılırsam şaşırmayacağım...”**

Türkiye’de tıp alanında görevli pek çok kişi tüm bu krizlerin sağlık üzerindeki etkileri, özellikle de geniş işten çıkarmaların ve personel açıklarının hizmet sunumu ve erişimini engellemesi gibi konularda kaygılıdır. Ayrıca sağlıkçılar kendi kişisel güvenlikleri konusunda da kaygılıdır. Marmara Üniversitesi Cerrahi Profesörü Ahmet Özdemir Aktan bu konuda Lancet’e şunları söyledi: “Çok korkuyorum, çünkü sağlıkçıları işten atarken hangi ölçütlere başvurduklarını bilmiyorum ve yarın ben de atılırsam şaşırmayacağım.”

Türk Tabipleri Birliği (TTB) eski Başkanı, ülkedeki doktorların sayısı dâhil olmak üzere Sağlık Bakanlığı’ndan yeterli veri almakta büyük bir sorun olduğunu belirtiyor. “Ülkede, büyük bölümü kentlerde olmak üzere muhtemelen 130 bin doktor var ve bu doktorların %30-35’i de İstanbul’da; bu durumda ihtiyaçların neler olduğunu belirlemek de güçleşiyor.”

Bu yılın başlarında TTB için yaptığı bir değerlendirmeye göre Türkiye’de 2002 yılında 44 olan tıp fakültesi sayısı bugün 93’e çıkmış durumda. Sağlık Bakanlığı tıp fakültelerine kabul edilecek öğrenci sayısını önümüzdeki 2 yıl içinde 12 binden 5250’ye indirmeyi öneriyor. “Bu da TTB’nin yaptığı uyarıların ne kadar yerinde olduğunu gösteriyor. Çünkü mevcut durum bir yanda verilen tıp eğitiminin yetersizliği diğer yanda ise doktorların yakın gelecekte işsiz kalabilecek olmaları gibi sorunlara yol açıyor.”

Bu arada kimi doktorların performanslarına göre ücretlendirilmeleri sonucunda kimi kliniklerde doktor başına günlük hasta muayene sayısı 100ü aşabilmekte, hastalar 5’er dakikalık aralarla muayene edilmektedir. Aktan’ın sözleriyle “Geleceğin doktorları bugün eğitimlerini hastaların müşteri haline geldikleri piyasa yönelimli bir sağlık ortamında alıyor.”

Aktan, önemli bir diğer sorunun da kayırmacılıkla birlikte terfilerde siyasal müdahalelerin oynadığı rol olduğunu belirtiyor. Pek çok yurttaş Gülecilerin yaklaşık son on yıllık dönemde orduya, yargıya, polise ve kamu hizmetlerine her kademedede nüfuz ettikleri, bu süre içinde solculara ve muhalif diğer kesimlere karşı bir taciz ve suçlama kampanyası yürüttükleri görüşündedir. Bugün ise işler tersine dönmüştür ve şimdi hedefte olanlar Gülecilerdir.

Aktan’a göre bu Gülençi nüfuz, işkence ve diğer suçlarda yapılan adli tıp incelemelerinin ne kadar doğru olduğunun kuşkulu hale gelmesi demektir ve muayene edilen kişilerin başlarına gerçekte ne gelmiş olduğuna ilişkin sorular ortaya çıkmaktadır. “Adli tıp çok kritik bir kurumdur ve hukuk sisteminin bir parçasıdır. Görüldüğü kadarıyla da güvenilirmez birtakım unsurların denetiminde kalmıştır.”

**“Çok korkuyorum, çünkü sağlıkçıları işten atarken hangi ölçütlere başvurduklarını bilmiyorum ve yarın ben de atılırsam şaşırmayacağım...”**

İnsan hakları ihlallerine ilişkin iddialar Temmuz 2015'ten bu yana güneydoğuda da ön plana çıkmıştır. Yetkililerin 24 saat süreli sokağa çıkma yasakları kentlerde sağlık hizmetlerine erişimin yanı sıra su, elektrik ve yiyecek gibi ihtiyaçları karşılanmasında da büyük sorunlara yol açmıştır. İnsan Hakları için Hekimler (PHR) tarafından belirtildiğine göre gerek evlerinden çıkamayanlar gerekse çatışmalarda yer alanlar olmak üzere geçtiğimiz yıl binlerce kişi yaşamını yitirmiştir.

PHR araştırmacısı Christine Mehta'nın Lancet'e verdiği bilgiler şöyledir: "Güneydoğuda sağlık sistemi ciddi bir darbe almıştır. Gerek Türk güvenlik güçleri gerekse silahlı Kürt gruplar özel hedef seçerek ya da özensizlik nedeniyle halk sağlığı tesislerini tahrip etmiş, bunun sonucunda bölgedeki sağlıkçılar bölgeyi terk ederken her tür hizmet aksamıştır. Uluslararası gözlemcilerin bölgeye girmeleri engellendiğinden güncellenmiş bilgilere ulaşılması son derece güçtür. Ancak yine de durumu izlemeye devam ediyoruz ve bu denli zorlu koşullarda görevlerini yapmaya çalışan meslektaşlarımızla dayanışmamızı sürdürüyoruz."

Suriye cephesinde ise sağlıkçılar ve yardım görevlileri mültecilerin durumunu gerek Türkiye'de gerekse Suriye'de iyileştirme çabaları içindedir. 2014 yılında kurulan Suriyeli sınır ötesi bir insani yardım kuruluşu olan Bağımsız Doktorlar Derneği (IDA), a hastaların Türkiye'ye naklinde ve Suriye'ye yardım ulaştırılmasında Türkiye Hükümeti ile birlikte çalışmaktadır.

Türkiye-Suriye sınırında IDA tarafından yönetilen Bab Al Salama Hastanesi Müdürü Hassan İbrahim Lancet'e yaptığı açıklamada Türkiye'ye girişlerin acilen kolaylaştırılması gerektiğini söylüyor: "Sınır yakınlarındaki bölgelerde çatışmalar ya da bombardıman sürerken kuşkusuz Türkiye'deki hastaneler, özellikle sınıra yakın yerlerde bulunanlar ağır bir görev yüküyle karşılaşılıyor. Türkiye sınırında insani amaçlı daha fazla geçiş sağlanması hastaların yaşamıyla ilgili riskleri azaltacak, buradan Türkiye'deki hastanelere daha fazla hasta gönderebilmemizi sağlayarak daha fazla yaşam kurtarmamızda bizlere yardımcı olacaktır."

*Sharmila Devi*